

СВАБОДА

№14(29), 27 ЛІПЕНЯ 2006 г.

ЯНКА БРЫЛЬ

ЯГОНЫ ЧАС ТОЛЬКІ НАДЫХОДЗІЦЬ

25 жніўня памёр Народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль. Паводле запавету класіка айчыннай літаратуры, развітанне з ім адбылося ў ягонай мінскай кватэры на праспекце Машэрава (былая вуліца Дразда).

27 ліпеня адбылося пахаванне пісьменніка на могілках у Калодзішчах пад Мінском.

Янка Брыль нарадзіўся 4 жніўня 1917 году. У 1938 годзе дэбютаваў у віленскім беларускім часопісе "Шлях моладзі". У 1939-м служыў у польскай марской пяхоте, патрапіў у нямецкі палон, адкуль уцёк у партызаны. Пасля вайны жыў у Мінску і займаўся літаратурнай працай. Першую кнігу - "Апавяданні" - выдаў у 1946 годзе. Роўна праз шэсцьдзясят гадоў выйшла апошняя - "Парастак". Між імі - цэлая бібліятэка кніг апавяданняў, аповесцяў, мініятур, дакументальных хронік. Брыля вывучаюць у школе.

► СТАР.4

ЯНКА БРЫЛЬ на адпачынку. Фота А. Клешчука (www.svaboda.org) ►

УЛІДЭРАЎ СНД - ДОБРЫ АПЕТЬІТ

А ХТО ПЛАЦІЦЬ ЗА СНЕДАННЕ?

► СТАР.5

ПАПСА ЯК ДЫЯГНАЗ

ЭС СЯРГЕЯ ДУБАЙЦА

► СТАР.6

ЯКІ ДЗЕНЬ У ГІСТОРЫ БЕЛАРУСІ ВЫЛІЧЫЦЕ НАЙБОЛЬШ ЗНАЧНЫМ?

ВІКТАР, ПРАДПРЫМАЛЬНІК:

«БЕЗУМОЎНА, 27 ЛІПЕНЯ»

Такі дзень у беларусаў ёсць. І на трэба выдумляць іншых. І ад сённяшніх беларусаў залежыць, як гэты дзень “зайграе” ў будучыні. Ён можа стацца вялікім днём, а можа стаць сімвалам прайграных шанцаў. Гэта, безумоўна, 27 ліпеня. Абсалютна недаацэненая дата”.

МІХАЛАНЕМПАДЫСТАЎ, МАСТАК, ПАЭТ:

«ПАДПІСАННЕ КРЭЎСКАЙ УНІІ»

Крэўская вунія. Гэта быў цывілізацыйны выбар. Бо тады ішла гаворка пра тое, з кім Ягайлу аб'ядноўвацца — з Маскоўскай ці Польшчай. І ён выбраў Каралеўства Польскае. Гэта на шмат гадоў абузовіла і культурны кантэкст, і палітычны. Бо, калі б быў абранны саюз з Масковій, безумоўна, Беларусь чакаў бы такі самы лёс, як наўгародскую рэспубліку. Гэты выбар на карысць Польшчы, адпаведна на карысць каталіцтва, урэшце рэшт, на карысць єўрапейскай цывілізацыі, ён заклаў падмурок будучыні, забясьпечыў культурнае развіццё Беларусі на шмат стагоддзяў наперад. І будучыня Беларусі, натуральна, у кантэксце єўрапейскай цывілізацыі.

НАТАЛЛЯ, ВЫКЛАДЧЫЦА МУЗЫКІ:

«КАЛІ БЮДЖЭТНІКАМ ЗАПЛОЦЯЦЬ...»

Калі бюджетнікам будуць плаціць столькі, колькі абяцаюць па тэлевізары. О, гэта будзе вялікі дзень. Прынамсі, для мянэ.

АЛЕСЬ ПУШКІН, МАСТАК:

«ЗАБОЙСТВА ПОЛАЦКІХ КНЯЗЁЎ»

“Самая галоўная дата ў гісторыі Беларусі, гэта, калі згувалтаваў Ўладзімір “Краснае Соннышкі” нашую князёўну Рагнеду. “Пачнём дакапваци самі Разгадкі нашых крыўд і бед, Што леглі цёмнымі лясамі на нашы долі з даўніх лет”. Так, здаецца, у Купалы. Гэтая крыўда, забойства полацкіх князёў, гвалтаванне жанчын - гэта першая нашая зафіксаваная гісторыя. Адсюль і пайшла нашая адрознасць ад суседніх народаў. А ў сучаснасці — стварэнне БНР будзе яшчэ доўгія гады нашай паходніяй. А ў будучыні падзеяў ня будзе. Будучыня ўжо наўышла. Ні ў рэвалюцыі, ні ў аншлюсы я не веру. Адзінае ў будучыні можа быць смелае рашэнне Беларусі, гэта калі яна ўзмацніца і стане на ногі.

УЛАДЗІМІР, ПРАДПРЫМАЛЬНІК:

«РЭФЕРЭНДУМ НААДВАРОТ»

Дзень “рэферэндума наадварот”. Калі беларусы свядома прагаласуюць за мову і за гістарычную сімволіку. А яшчэ было б добра, каб ініцыятыва рэферэндуму ішла знізу. Фантастычна выглядае. Нерэальна. Але без гэтай падзеі мы ніякая ня нацый.

ІГАР БАБКОЎ, ФІЛОСАФ:

«ТОЙ, КАЛІ ЎСЁ ПАЧАЛОСЯ»

Быў такі дзень, калі на гэту зямлю ўпершыню прыйшлі людзі. Можна было б казаць пра 25 сакавіка і пра ўсё астатніе, але я думаю, што калі яны ўпершыню тут з'явіліся, агледзеліся і ўбачылі ўсю гэту прыгажосць і засталіся, дык гэты дзень і ёсць тым, з чаго ўсё пачалося.

СЯРГЕЙ, ПЕНСІЯНЕР:

«КАЛІ СКАСОЮЦЬ ПРЭЗІДЕНЦТВА»

Дзень, калі будзе адменены інстытут прэзідэнства. Бо гэта галоўная беларуская бяда на сёння. І які б хароши дзядзька ні пришоў за Лукашэнкам, ён стане дыктатарам. Хоча таго, ці не хоча. Бо ў такой схеме, як зараз, інакш быць не можа.

УЛАДЗІМІР АРЛОЎ, ПІСЬМЕННИК:

«25 САКАВІКА»

Дзень 25 сакавіка 1918 году, калі беларусы ізноў сталі дзяржайным народам. Што датычыцца будучыні, такім днём мог бы стаць, магчыма, дзень уступлення Беларусі ў Еўразвяз. Але гэтаму дню, напэўна, папярэднічаў бы іншы лёсавызначальны дзень. Я маю на ўвазе падзенне рэжыму Лукашэнкі. Але я не схільны займацца такімі фантазіямі.

УЛАДЗІМІР МАЦКЕВІЧ, ФІЛОСАФ:

«КАЛІ НАЦЫЯ АБ'ЯДНАЕЦЦА»:

“Я думаю, што такі сапраўдны дзень, які стане калі-небудзь агульным святам, гэта дзень яднання нашай нацый. Таму што на сённяшні дзень мы нацыя разадраная. Каб мы ўсвядомілі сваю еднасць — для гэтага, можа, патрэбны нейкі гістарычны стрэс, нейкая падзея, якая да гэтага ўсведамлення прывядзе. Калі мы будзем ведаць, што ўсе разам мы не згубім свой суверэнітэт. І не пагаджаючыся адзін з адным у планах рэформаў, зменаў у краіне, мы, тым не менш, будзе згодны ў тым, што вырашаем свой лёс самі. І пераконваць адзін аднога нам трэба самім, а не звяртацца да Масквы, ці да “васьмёркі”, каб тая паўплывала на Пуціна, каб той навёў тут парадак. Калі мы будзем усведамляць, што мы самі вызначаем свой лёс.

ВІКТАР ШАЛКЕВІЧ, СПЯВАК:

«ГЭТЫ ДЗЕНЬ ЯШЧЭ БУДЗЕ»

На маю думку, гэты дзень яшчэ будзе. Галоўнага дня ў нас не было. Усе спасылаюцца на 25 сакавіка. Гэта было дастаткова далёка. Гэта будзе дзень накшталт... Як для літоўцаў - дзень абароны тэлевежы. Ці, як для палякаў - дзень увядзення вайсковага становішча. У нас яшчэ ўсё наперадзе. Гэта будзе дзень, калі ўвесы народ аб'яднаецца, выйдзе на вуліцу. Калі нас аб'яднае альбо вялікая радасць, альбо, крый Божа, вялікае гора. Але галоўнае, калі мы адчуем аб'яднанне. Не толькі ў Мінску, але і ў іншых гарадах.

ШТО ЗДАРЫЛАСЯ З ДЗЯНІСАМ ДЗЯНІСАВЫМ?

У Мінску праішла акцыя ў падтрымку актыўіста нефармальнаага дэмакратычнага руху Дзяніса Дзянісава.

Напярэдадні, 22 ліпеня ў інтэрнэце з'явілася інфармацыя аб tym, што ён быў выкрадзены невядомымі людзьмі, моцна збіты і вывезены за межы сталіцы.

Дзяніс Дзянісав быў адным з актыўных арганізатораў палатачнага гарадка на Кастрычніцкай плошчы ў Мінску 20-га — 23-га сакавіка пасля презідэнцкіх выбараў.

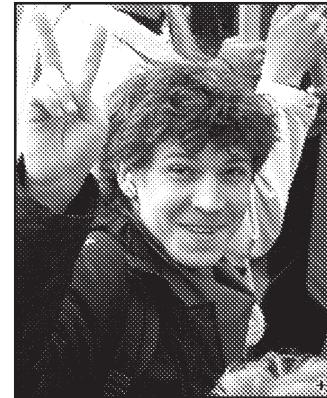
25 ліпеня калі дзясятка паплечнікаў Дзянісава заявілі сабе чорнымі стужкамі рты і сталі ў ланцуг на адной

АКЦЫЯ Ў ПАДТРЫМКУ Дзяніса Дзянісава. Мінск, 25 ліпеня 2006 г.

з вуліц Мінска, закінуўшы руки за галаву. Яны раздавалі улёткі, у якіх гаварылася:

«Мы лічым, што Дзяніса пераследуюць за яго грамадзянскую пазіцыю і гэта недавучальна».

ДЗЯНІС ДЗЯНІСАЎ падчас дэманстрацыі апазіцыі ў Мінску. Фота з архіва.

Паводле газеты «Наша Ніва» і www.bynt.livejournal.com

У КВАТЭРЫ ЛАТВІЙСКАГА ДЫПЛАМАТА Ў МІНСКУ ПРАВЕДЗЕНЫ ПЕРАТРУС

Паводле прэс- службы латвійскага пасольства ў Беларусі, "25 ліпеня ў 3 гадзіны ночы прадстаўнікі сілавых структур Беларусі праніклі ў кватэру дыпламата пасольства Латвіі ў Мінску".

Яны правялі ператрус, супрацоўнікамі адказных

структур Беларусі былі канфіскаваныя асабістыя рэчы дыпламата».

У паведамленні латвійскага пасольства сцвярджаецца, што «гэты крок беларускіх уладаў з'яўляеца грубым парушэннем Венской канвенцыі аб дыпламатычных зносінах. Беларускі бок нясе поўную адказнасць за здарэнне».

Імя дыпламата, у кватэры якога адбыўся ператрус, не паведамляецца.

У сувязі з інцыдэнтам МЗС Латвіі накіравала ноту ў беларуское МЗС. Акрамя таго, ў МЗС Латвіі быў выкліканы пасол Беларусі ў гэтай краіне, каб атрымаць ад яго тлумачэнні.

МЗС Латвіі нагадвае, што,

паводле артыкулу 30 Венскай канвенцыі, «прыватная рэзідэнцыя дыпламатычнага агента карыстаецца той са-май недатыкальнасцю і абаронай, як і памяшканні прадстаўніцтва; яго паперы, ка-рэспандэнцыя і яго ма-масць таксама карыстаюцца недатыкальнасцю». Радыё Свабода

МІЛІЦЫЯ ЗАТРЫМАЛА АЛЯКСАНДРА МІЛІНКЕВІЧА

Увечары 26-га ліпеня Полацкае ДАІ затрымала машыну Аляксандра Мілінкевіча, які накіроўваўся ў вёску Сітна Полацкага раёна.

Ён збіраўся там адведаць актыўіста апазыцыі Паўла Севярынца, які адбывае пакаранне ў спецкамендатуры. Машына Мілінкевіча была дастаўлена пад канвоем у Полацк, у мясцовы аддзел унутраных спраў.

Разам з лідэрам апазіцыі ў машыне былі ягоная жонка Іна Кулей, журналіст Павел Мажэйка і намеснік старшыні партыі БНФ Аляксей Янукевіч. Міліцыя канфіскавала багаж Мілінкевіча, у якім быў ягоны архіў — у тым ліку, перадвыбарныя улёткі.

Як цвердзіць міліцыя, усе затрыманыя былі праз некаторы час вызвалены.

Паводле www.svaboda.org і www.charter97.org

З ЛІВАНА ЭВАКУРУЮЦЬ ГРАМАДЗЯН БЕЛАРУСІ

Ад пачатку канфлікту на Блізкім Усходзе адтуль эвакуіраваны больш за 300 грамадзян Беларусі. Але гэта яшчэ не ўсе беларусы, якія апынуліся ў Ліване.

Паводле беларускага МЗС, гэтыя грамадзяне да апошняга часу не паведамлялі пра сваё знаходжанне ў Ліване і не становіліся на ўлік у консульстве. Не інфармавалі пра іх таксама сваякі ў Беларусі і

міграцыйныя ліванскія ўлады. Паводле прэс- сакратара беларускага МЗС Андрэя Папова, новыя ўцекачы — усяго калі 170 чалавек — накіраваліся з Бейрута ў Дамаск.

Сярод уцекачоў — жанчыны й калі 50 дзяцей. У МЗС патлумачылі: гэта людзі, якія даўно з'ехалі ў Ліван і стала там жывуць.

Пакуль што няма дакладнай інфармацыі, колькі на-огул беларусаў яшчэ застаюцца ў Ліване.

ЯНКА БРЫЛЬ

ЯГОНЫ ЧАС ТОЛЬКІ НАДЫХОДЗІЦЬ

ЯНКА БРЫЛЬ на пазачарговым з'ездзе беларускіх пісьменнікаў. Мінск, верасень 2002 г.

НАРОДНЫ ПАЭТ РЫГОР БАРАДУЛІН: «НА СВЕТ ГЛЯДЗІМ МЫ З-ПАД БРЫЛЯ»

«У Вушачу, у маміну хату прыйшла сумная звязціна – ня стала аднаго з тых, хто да апошняга ўздыху змагаўся за беларускасць, за крывіцкую мову. Заўсягды, калі вяртаюся дадому, узгадваю, як Уладзімер Каракевіч і Янка Брыль гасцівалі ў мамінай хаце, як мама

частавала дарагіх гасцей, а мне потым казала, каб вучыўся ў Брыля, як трymацца, як умечь казаць і што казаць. Дасціпны і мудры жыццялюб Янка Брыль быў настаўнікам для нас, тады маладых, і прыкладам, як трэба не хістацца, не шарахацца на палітычных

скразняках, а годна і адказна працаваць на добра ўздзірванелай ніве роднай літаратуры. Мы нават жартавалі, што «на свет глядзім мы з-пад Брыля». Светлы вобраз Брыля будзе жыць у нашай памяці, як і яго гранёнае і жывое слова. З інтэрв'ю для Радыё Свабода

У 80-я гады мінулага стагоддзя Янка Брыль быў эталонам літаратурнага густу і ёўрапейскага літаратурнага выбару. У той ізальянай ад свету краіне для пачаткоўцаў ён часцяком замяняў сабою і першага польскага і першага французскага мэтра. Увогуле пры слове “мэтр” першым прыходзіў на разум Брыль.

У тыя часы, а мабыць і пасля, першым, што чыталі неафіты беларускай літаратуры, былі аповесці “Ніжнія Байдуны”, “Золак, убачаны здалёк”, мініятуры і ўрэшце ўсё, што выходзіла з-пад ягонага пяра. Яно ўсё было завершаное да дасканаласці. Раман “Птушкі і гнёзды” так і застаўся недапісаным, бо аўтар не пачуваўся раманістам, а выдаваць сырое за гатовае не мог. Таму чытанне Брыля ніколі не было марнаваннем часу. Усе разумелі, што Брыль – гэта нацыянальны здабытак Беларусі – народа і краіны. Гэта разумелі і тагачасныя кіраунікі і таму пік свае прыжыццёвае славы Брыль перажыў яшчэ ў савецкія часы. Ён даўно стаў хрэстаматычным аўтарам і класікам, але ягоная слава працягвалася толькі ў кнігах і падручніках, а сам Брыль-чалавек пры новай уладзе быў забыты. Гэтак у нягэлага гаспадара на паддашку можа пыліцца каштоўны дыамант, але што толку, калі ты не ведаеш яму цаны, а сам дыамант па прыродзе сваёй не мусіць бараніць свае кошты...

Сёння ў літаратуру прыходзіць новае пакаленне, якое не параўнаць з пачаткоўцамі тых 80-х. Сярод іх не відаць яўных графаманаў, а ў іх творах – яўнага саўка. Я з'яўляю ў іх прысутнасць літаратурнага густу і натуральны ёўрапейскі выбар і разумею, што літаратурнаму мэтру Брылю, яго творчасці сярод іх – самае месца. Падобна, што надыходзіць ягоны час.

С. ДУБАВЕЦ

УСЁ, АКРАМЯ ПРАЦЫ

КОЛЬКІ ГРОШАЙ ЗМАРНАВАНА НА САМІТЫ СНД?

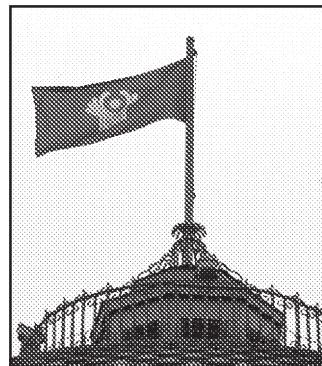
Салат з ігрушай ды казінным сырам, грэцкая каша з креветкамі ды васьміногамі, ласось з аспарагусам, карпача з ялавічыны, падкопчанае кураня з пікантным соусам, бараніна на рабрыне ды шмат іншых элітных страваў. Нядрэнна частавалі кіраўнікоў краінаў СНД на неафіцыйным маскоўскім саміце. Падрабязнасці меню сталі вядомыя праз тое, што больш журналістам не было пра што пісаць. Ніводнага сур'ёзнага рашэння на гэтай супрэчы ўзнікла не было.

А цяпер уявіце сабе, што вы ў працоўны час з'яджаете "у камандзіроўку" — да прыяцеляў на чарку і сквар-

ку. Натуральна, што ваша кіраўніцтва не будзе ў захапленні ад такога марнатраўства. Замест прэмii вы атрымаеце ў лепшым выпадку вымову, калі не звалненне.

Дык чаму ІМ усё гэта дазваляеца? Чаму IX за кошт нашых з вами падаткаў прымаюць на ўзроўні арабскіх шэйхаў. Хіба наша жыццё палепшае ад іхніх самітаў з няўзяднай праграмай, галоўным пунктам якой з'яўляеца наведванне іпадрому?

Уявіце сабе: толькі ў межах Садружнасці незалежных дзяржаваў гэта робіцца ўжо цягам апошніх 15 год. Колькі грошай змарнавана за гэты час! А ёсць яшчэ вы-

ФЛАГ СНД над будынкам Выканкама Садружнасці Незалежных Дзяржаў у Мінску.

канкам так званай саюзнай дзяржавы на чале з непаўторным Паўлам Барадзінім.

А нядаўна з'явілася яшчэ адна цацка - ЕўразЭС. Чынаўнства імкліва стварае мёртванароджаныя структуры, галоная мэта якіх - забяспечыць "слуг народу" добрым заробкам ды іншымі прывілеямі.

Між іншым, на «саміт» гэтым разам з'явіліся толькі 8 кіраўнікоў краін СНД, астатнія з розных прычынаў не прыехалі. Таму сродкі масавай інфармацыі адразу ахрысцілі гэту сустрэчу "малой васьмёркай". Але апетыт у яе ўдзельнікаў аказаўся «на дзесяцёх». Хаця па выніках працы яны мусілі б застацца галоднымі.

ІГАР МАЛЧАНАЎ

«ХАЧУ Ў БЕЛАРУСЬ!»

НА КАМЧАТЦЫ МАРАЦЬ ПРА БЕЛАРУСКАЕ МАЛАКО, ЧЫІСЦІНЮ І ПАРАДАК

Губернатар расійскай Камчаткі Міхаіл Машкоўцай падзяліўся ў Мінску з журнalistамі сваімі ўражаннямі ад паездкі ў Беларусь. Публіка даведалася, што ў нас малочныя рэкі ажно выходзяць з кіслых берагоў.

"У Беларусі няма закінутых палёў, на кожным кавалку зямлі ўсё расце і квітнее, — захапляеца Машкоўцай. — І квітнеюць не толькі палі, але й эканоміка краіны".

Далейши расповед сведчыць пра тое, што губернатар мае надта павярхоўнае ўяўленне пра беларускія реаліі. Прыкладам, ён заяўляе, што ў нас выдатна працуе лёгкая прамысловасць, хоць нават урад С. Сідорскага прызнае, што гэтая галіна ўжо шмат гадоў знаходзіцца ў цяжкім крызісе. Таксама Машкоўцай сцвярджае, што за беларускімі лядоўнямі стаіць чарга з прадпрымальн-

ікаў шматлікіх гарадоў свету, бо па якасці гэтая агрэгаты нібыта не саступаюць еўрапейскім ды амерыканскім аналагам, затое значна танейшыя. Праўда, паводле губернатара, спынілася дабыча калійнай солі. Аднак гэта "дробязь", на якой Машкоўцай не засяроджваеца.

Госць з Камчаткі здзіўлены чысцінёй у Беларусі: "Нідзе не пабачыш кінутага акурка, на усіх дарогах (нават у аддаленых вёсках) ляжыць выдатны асфальт. Нават у месцах будоўлі чыста, нібы ў шпіталі".

Пра асфальт ў вёсках лепей памаўчаць. Даставакова праехаць хаця б па вуліцы Сурганава ў цэнтры Мінска, каб зразумець што "паўсюль выдатныя дарогі" — гэта, мякка кажучы, перабольшанне. Але Машкоўцай ужо думкамі ў Снове. Тамтэйшую гаспадарку ён параўноўвае з галівудскай "фабрыкай

сноў", бо ўсё "чыста і прыгожа", а каровы даюць па 50 літраў малака ў суткі. Частку гэтага прадукту "начальнік Камчаткі" збіраеца купляць для патрэбай жыхароў свайго рэгіёну. Мусіць, зусім дрэнь справы ў Расіі, калі нават малако няма дзе бліжэй набыць.

За савецкім часам быў папулярны анекдот, у якім настаўніца распавядала дзесяцям, што найлепшыя ўмовы жыцця, падручнікі і нават цацкі — у Савецкім Саюзе. І раптам адзін з хлопчыкаў пачаў плаць: "Хачу ў Савецкі Саюз".

Прыкладна такое ж уражанне пакідаюць прамовы Машкоўцева, які ўсе дасягненні тлумачыць не працавітасцю беларускага народу, а "жорсткай вертыкаллю ўлады".

Цікава, што губернатар Камчаткі запрасіў да сябе ў госьці прэзідэнта Беларусі. Многія ў Беларусі марылі б, каб Лукашэнка набыў квіток у адзін бок. А што, Камчатка досыць далёка ад наших краёў, і парадку там відавочна не хапае. Так што можам сваім шчасцем падзяліцца з Машкоўцевым і К.

ВІКТАР ФІЛІН

«БЕЛКА» НЕ ПАЛЯЦЕЛА

Выход першага беларускага штучнага спадарожніка «БелКА» на касмічную арбіту 26 ліпеня не адбыўся з-за тэхнічнай няспраўнасці ракеты-носібіта «Днепр». Аляксандар Лукашэнка асабіста назіраў за запускам першага беларускага касмічнага апарата на касмадроме Байканур у Казахстане. Аб гэтым дзяржавінаму агенцтву БелТА паведамілі ў падмаскоўным Цэнтры кіравання палётамі.

ПАПСА

У ЯКУЮ ЭПОХУ МЫ ЖЫВЕМ?

Не так проста вызначыць цяперашні дзяржаўны і грамадскі лад у Беларусі. Яшчэ цяжэй акрэсліць эпоху, у якой мы жывем. Калі ж кіравацца законамі не палітыкі і сацыялогіі, а эстэтыкі, тады адказ на пытанне дасца лягчэй, але ён нас не суцешыць. Мы жывем у эпоху кічу і папсы.

Ёсць такое пашыранае ўյўленне, што чалавецтва ў працэсе сваёй эвалюцыі ўвесь час падымаецца па прыступках угору, дасягаючы з кожным крокам усё большых вышыняў ва ўсіх сферах жыцця. Напэўна, так яно і ёсць. Але толькі не ў нас у Беларусі. Да статкова зазірнуць у пісаны па-беларуску Статут 1588 году пад рэдакцыяй дзяржаўнага канцлера Льва Сапегі і парынаць іго з сённяшнім заканадаўствам, каб зразумець, як нізка наша грамадства ўпала за гэтыя 400-500 гадоў у сваім дэмакратызме і чалавечнасці. Да статкова перагледзець плёны нашых вучоных і асветнікаў Сярэднявечча і парынаць іх з сучаснай сістэмай ідэалогіі і адукацыі, каб убачыць, што некалі перадавая ў Еўропе краіна ператварылася ў сапраўдны еўрапейскі мядзвежы кут. Да статкова ўрэшце кінуць вокам на гарады, бажніцы і замкі, што будавалі нашы продкі ў эпоху барока і

параўнаць іх з сённяшнімі "бетоннымі джунглямі", каб зноў жа адчуць, наколькі прымітывівалася наша асяроддзе і наколькі мы самі расчалавечыліся. Урэшце і эпоху сваю ў парынанні з тымі, у якіх жылі нашы продкі, і якія называлі эпохай Адраджэння, мы не можам акрэсліць ані палітычна, ані эстэтычна. Бо каб і акрэслі - гучала б непамысна для разуму і душы. Вы толькі ўслухайцеся: эпоха кічу і папсы. Не, лепш не называць. Лепш не паваць сабе настрою, бо так спакайней. Пад салодкагалосыя спевы пра славянскую духоўнасць мы няўхільна рухаемся па прыступках эвалюцыі ўніз, да самых прымітывных, ужо амаль жывёльных формаў дзяржаўнага ладу, міжлюдскіх дачыненняў і чалавечых густаў. Няхай сабе недзе цывілізацыя падымаецца ўгору, называючы стадыі свайго развіцця постіндустрыйнай, спажывецкай, цяпер вось - інфармацыйнай. Мы будзем працягваць сваё спаўзанне ў адваротным накірунку. Прynamіц так выглядзе наш рух з гледзішча густаў сярэднестацтвычнага чалавека. Можна памыліцца з вызначэннем эпохай у палітыцы, гаспадарцы, сацыяльнай сферы. Але эстэтыку не падманеш. Колькі ні затуманьвай разум, а масавыя густы людзей заўсёды пакажуць на праўдзіве становішча

ішча і кірунак руху грамадства - развіваецца яно ці дэградуе.

Чаму людзі слухаюць расійскую папсу? - гэтае пытанне час ад часу наведвала мяне ў якім-небудзь далёкім аўтобусным рэйсе, калі кіроўца для сябе і пасажыраў круціў нізкапробныя песьнікі. Спачатку гэта раздражняла, але ад безвыходнасці давялося задумацца. Рэч у тым, што паспаліты чалавек успрымае папсовыя песьнікі паводле самых прымітывных прыкметаў - ёсць рytm, нейкая мелодыя і хвацкія слова пра каханне. Усё. З такой самай меркай, як мы купляем батон ці крам для абутку. Мы ж не ўнікаем у тэхналогіі вытворчасці і г.д. Так і тут. Спецыялісты зрабілі прадукт, і мы успрымаєм яго паводле самых функцыянальных прыкметаў. Эстэтыка тут ні прычым. Спажывецкае грамадства спажывае, не задумляючыся пра тонкасці тэхналогіі. Драма заключаецца ў тым, якое грамадства стала спажывецкім - нацыянальнае, буржуазнае ці пралетарскае. Нацыянальнае захоўвае свой ахоўны колер нават пры ператварэнні ў спажывецкае. Буржуазнае тым і адрозніваецца, што прynamісі дазваляе тысячу адценняў рознадумства. А ў пралетарскім мусіць быць адна думка і адна эмоцыя на ўсіх. І вось пры ператварэнні пралетарскага грамадства ў спажывецкае запаноўвае адзін на ўсіх густ. Нацыянальна моцныя арганізмы супрацьстаяць гэтай хваробе тым, што пераніцуваюць спажывецкі стандарт на свой лад. Буржуазны грамадства размываюць гэты стандарт, расшчапляюць яго на тысячу падвідаў і ладоў. А нацыянальнае і небуржуазнае грамадства, такое як наша, успрымае хваробу "единобраўзия" як здароўе, як дабро.

Сапраўды, кіч або папса ў

той ці іншай форме былі заўсёды і ў той ці іншай форме існуюць па ўсім свеце. Урэшце, што тут такога і чаму гэта нас так хвалюе? Не падабаецца - не купляй. Але зусім іншая сітуацыя, калі кіч пачынае панаваць, выціскаючы з прасторы прафесійную высокую культуру. І вось ужо цэлае грамадства і цэлая дзяржаўва становіцца не беларускім, а кічовымі. Ва ўсе вякі і ў любой краіне можна было і можна цяпер знайсці самадура і хама на пасадзе якога-небудзь вахцёра. І якраз адна з каштоўнасцяў заходніяе дэмакратіі ў тым, што вашыя асабістыя шанцы сустрэцца з такім зведзеным да мінімуму. Вас не абллюць у краме, вам не нахамяць у паліцы і ваш прэзідэнт не будзе "абламваць рогі" сваім чыноўнікам. Гэта выключана на высокіх публічных узроўнях і тоіцца недзе ў лакальных заштатных гатэлях і на задніх дверах бензакалонак. Як кіч - на строга адведзеных гарадскіх арт-рынках. А цяпер давайце перагорнем усю гэтую піраміду з ног на галаву і атрымаем тое, што маём. Зкрытыя навучальныя ўстановы - найбольш элітарныя і прэстыжныя, пазбаўленыя дзяржаўнае падтрымкі пісьменнікі - найбольш паважаныя і чытабельныя. Урэшце такія рысы як прыстойнасць, добрая мова, ініцыятыва і талент становіцца адмоўнымі рысамі чалавека пры зацічэнні яго на працу спачатку ў дзяржаўную вертыкаль, потым у сістэму адукацыі, урэшце - на любы контракт. Застаецца з такімі харктарыстыкамі атабарыцца дзе-небудзь у дворніках ці вартаўніках, як гэта часта здаралася з інтэлігенцыяй за савецкім часам. Іншымі словамі, свет пераварочваецца і рушыць у адваротным накірунку, калі ў ім запаноўвае папса і кіч.

СЯРГЕЙ ДУБАВЕЦ,
Паводле Радыё Свабода

КАНЦЭРТ АРТЫСТАЎ ЭСТРАДЫ. Мінск, чэрвень 2006 г.

ВЕРА X

СЁННЯ Ў АДНЫХ і ТЫХ САМЫХ ХРАМАХ МОЛЯЦЦА і ЗА, і СУПРАЦЬ ЛУКАШЭНКІ

Калі шахід здзейсніў сваю місію, калі заціхлі галашэнні і праклёны, калі з вуліцы сабралі парэшткі разарванных на кавалкі ахвяраў і змылі кроў, калі груганы-рэпарцёры разнеслі жахлівыя абразкі па тэлеэкранах усяго свету - тады на радзіме героя адбываецца свята. Свяякі шахіда, суседзі, уся вуліца ці паселішча святкуюць з'яўленне новага мучаніка за веру, які ўжо знаходзіцца ў раі, дзе Алах даруе яму 72 наложніцы, а ён сам можа забяспечыць месца ў цудоўным боскім садзе яшчэ для тузвіна свяякоў.

Гэта - вера. Толькі вера, глыбокая, без ценю сумнення, дазваляе не вагаючыся ахвяраваць сваё жыццё - Богу, Мэце, Ідэалу.

Гісторыя людства - гісторыя веры. Без веры не была бы створана цывілізацыя і культура, егіпецкая піраміды і храмы Грэцыі і Рыму, Святая Сафія і святыні Мекі і Медыны, Мікеланджэла і Рафаэль, грыгарыянская харалы і Бах, маскоўская "сопак саракоў" і Вострая Брама, "Ціхая ноч" і "Магутны Божа" - усё гэта вера.

Веру распаўсюджвалі і веру баранілі. Багі - раўнівыя. "Не будзеш пакланіцца іншым багам" - першы запавет. "Не забівай" - толькі пяты. Усе веры дзеляцца на нашу і няправільныя. Нашу трэба ўмацоўваць, адэптай няправільных - пераконваць і наварочваць, а ў выпадку ўпартасці - знішчаць. Грахом гэта не лічыцца. Канкістадоры знішчылі цэлья цывілізацыі без найменшых згрызотаў сумлення: яны шчыра не лічылі тубыльцаў за людзеў. Цяпер так жа думаюць пра нас прыхільнікі Бін-Ладэна.

Вера можа надаць народу моц для выжывання. Юдаізм

даў сілу габрэям выстаяць і не растварыцца сярод іншых нацый.

Ці адбыўся б халакост, калі б габрэі прынялі хрысціянства? Хто ведае - гугеноты ж былі хрысціянамі.

Габрэям не дазваляе вырачыся сваёй веры тэза сваёй бogaабранасці - як жа змяніць яе на тэзу "ані эліна, ні юдэя"?

Як горка плацяць габрэі за салодкую ілюзію сваёй навышэйшай вартасці...

Схема любой веры прыкладна такая: я веру ў Х, бо так напісана ў кнізе Ў, і я гатовы ў імя сваёй веры на дзяянні Z.

Вера патрабуе толькі веры і нічога болей, нікіх роздумоў, сумненняў і пытанняў. Тым больш - аналізу.

Паўка Карчагін "рубаў" палякаў, бо свята веры ў сваю місію. Так яму сказаў камісар. Калі б Паўка ўсведаміў, што палякі бароняць сваю Айчыну, якая стагоддзямі была раздзёртая на часткі, звалтаваная і зняволеная, шабля выпала б з ягонай рукі.

Калі б канкістадору шкада стала дзяцей тубыльцаў, інквізітару - жанчыны-«вядзьмаркі» - яны перасталі бы быць самімі сабой.

"Молат ведзьмаў" напісаны "глубоко веруючими" людзьмі.

Маркс, Ленін і Сталін таксама глыбока верылі ў сваю ідэі. Бальшавікі адміністратары, але веру - пакінулі. Веру ў "светлую будучыню". А для храмаў яны знаходзілі больш карыснае, як яны былі перакананыя, прымяняненне. Неўзабаве высыветлілася не-прыемная акалічнасць: тыя, хто ператвараў храмы ў стайні, самі рабіліся быдлам.

Тым не менш... Неяк давялося чуць свавольную песьніку на тэкст Кульяшова пра камсамольскі билет. Хлопцы стараліся, а мне не было смешна. Кавалачак кардану, за які герой заплатіў жыццём, сапраўды быў для яго святыні.

Тут не да смеху.

Найбольш цяжкі момент для любой веры - упартасць майчанне Бога. Яраслаў Гашак здзекліва апісвае ў сваёй кнізе пра ўдалага ваяжу Швейка малебны па абодва бакі фронту, дзе прасілі Господа дапамагчы забіць як найбольш салдат праціўніка.

Сёння ў адных і тых самых храмах моляцца і за, і супраць Лукашэнкі.

А Бог - даўно ўжо ўсё вырашыў...

АЛЕГ АБЛАЖЭЙ

Фотафакт

КАЛАРАДСКІ ЖУК не прымусіў сябе доўга чакаць. Калгасныя палетуки, Беларусь, ліпень 2006 г.

27 ліпеня - дзень абавязчэння суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Да рэферэндумаў А.Лукашэнкі - галоўнае дзяржаўнае свята краіны. Варта згадаць назыву таго дакумента, які Вярхоўны Савет прыняў у гэты дзень у 1990 годзе: "Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі".

28 ліпеня 1944 году савецкія войскі вызвалілі ад немцаў апошні беларускі горад — Брэст. Такім чынам, менавіта гэты дзень рэальная з'яўляеца днём вызвалення Беларусі, а не той, які афіцыйна святкуеца цяпер з ліпеня, калі быў вызвалены Мінск.

29 ліпеня 1908 году нарадзіўся беларускі паэт Юрка Лявонны. Родам ён быў з Чавусаў і пражыў зусім нядоўгое жыццё, бо на 29-м годзе быў арыштаваны НКВД і расстраляны. На слова Лявоннага стваралі песні найлепшыя кампазітары — Чуркін, Сакалоўскі, Любан.

30 ліпеня ў 1840 годзе расійскі цар Мікалай I выдаў указ, якім забараніў ужыванне слова «Беларусь». Цяпер нашу краіну афіцыйна трэба было называць «губернія Пайночна-Захаднія граю».

31 ліпеня ў 1944 годзе ў Беларусі пачалася маштабная аперация НКВД з мэтай ліквідацыі ў заходніх раёнах узброенага падполья. Усяго за год было арыштавана амаль ста тысяч чалавек. Забіта пры супраціве троныя здзвесце змагароў з савецкаю ўладай.

1 жніўня ў 1857 годзе людзі ў Беларусі зведалі чаргове наступства далучэння краіны да Расійскай імперыі. Вышаў указ расійскага цара, паводле якога аднадворцы, гэта значыць, бедная шляхта, былі аднесены да катэгорыі дзяржаўных сялян. Такім чынам былі паніжаны ў правах 44 тысячы 800 сем'яў.

2 жніўня — Ілля, адзін з самых папулярных у беларусаў святых. Іллю хвалілі, калі было суха - «Святая Ілля - слáўная жняя» — і сварылі, калі ліў дождь - «Прыйшоў Ілля - нарабіў гнілля».

Я ЧАВЕСА БАЧЫЎ

ПРЕЗІДЕНТ ВЕНЕСУЭЛЫ МОГ БЫ ГАВАРЫЦЬ ГАДЗІНАМИ

Уга Чавес усё ж прыехаў у Беларусь. Хай і візіт атрымаўся не зусім такі, якім чакалі. У панядзелак 24-га заманілася мне паглядзець на лацінаамерыканскага дыктатара і аднагодка беларускага презідэнта – не так часта ў Беларусь прыязджаюць кіраўнікі не СНДоўскіх дзяржаваў. А пра Чавеса ж яшчэ гавораць, што ў параўнанні з ім Лукашэнка выглядае сапраўдным амерыканфілам.

Адзінай для шараговага чалавека магчымасцю пабачыць высокага госця было ўскладанне кветак на плошчы Перамогі. Планавалася, што венесуэльскі лідэр павінен быў з'явіцца на плошчы ў 13:40. Я і прыйшоў туды ў адпаведны час.

У падземным пераходзе ўжо дзяжурылі прывезеныя аўтобусамі БРСМ-Аўтобусы, ганаровая варта і прэзідэнцкі аркестр. У кожнага, хто меўся ўбачыць Чавеса, да адзення мусіла быць прышпілена чырвона-зялёная стужка.

Час ішоў, а Чавес усё не з'яўляўся. Некаторыя цішком пачалі выказваць крамольнае меркаванне: можа зусім не прыедзе? Усе нерваваліся.

Рослыя хлопцы з Акадэміі фізічнага выхавання пыталіся адзін аднаго: а дзе тая Венесуэла? Гэта ў Ціхім акіяне? Змучаны музыка з аркестру наракаў, што ад стомы не ўстане ні сядзець, ні стаяць, ні ляжаць. Спёка (30 паводле Цэльсія) і смага сапраўды былі знакамітвыя.

Ускорасці гледачоў пачалі выпускаць на пляц, мне ўдалося ўплішыцца ў шэраргі лукамольцаў і прайсці на плошчу. (Я быў, напэўна, адзіным без той чырвона-зялёной стужачкі.) Прысутным раздалі беларускі і венесуэльскія сцягі (я ўзяў ве-

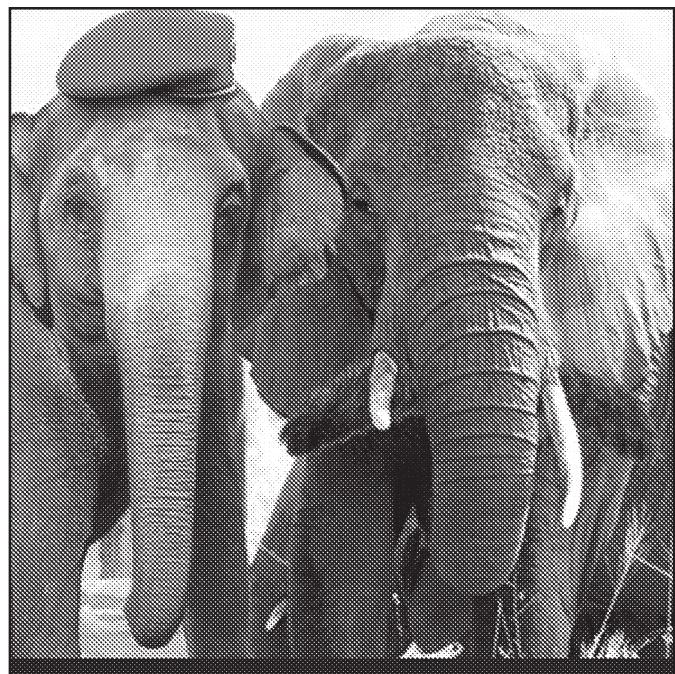
несуэльскі), каб ім вітаць прэзідэнта баліварыянскай краіны.

Калі ў пераходзе было яшчэ не бяды, то на сонцы стаяць было папросту немагчыма.

Нейкаму пільному гэбісту не спадабалася саколка на майм суседзе з выявай амерыканскага штандарта: «Ты ў першыя шэраргі не лезь, а то і зусім сыдзі з плошчы», – ласкова параіў ён. Студэнты, пакутваючы ад сквару, спрабавалі паціху збегчы з супрэчы, але іхнія выкладчыкі ў самым зародку перарывалі гэтую несур'ёзную парывы. Тым больш дзіўным выглядала тое, як на пляц нейкім чынам змаглі праправацца два алканайты з Завадзкага раёну. «Што вы тут робіце?» – было запытанне ахоўнікаў. «На Чавеса прыйшлі паглядзець». «Валіце адсюль, пакуль не атрымалі, гэта ж закрытае мерапрыемства!».

Прайшлі ўжо дзве гадзіны, а Чавеса ўсё няма. Сонца настолькі моцна нагрэла ў галаву аднаму сталаму мужчыну, што ён страціў прытомнасць проста на прыступках перахода. Усё бінчага, але праз пару хвіляў павінен быў якраз з'явіцца непараўнальны Уга. У аўральным рэжыме была выклікана хуткая дапамога, і праз пару імгненняў дзядуля ўжо быў унутры машыны. Паспелі – Чавеса яшчэ не было. Чамусці мне здаецца, што пра гэты выпадак не згадае ніводзін дзяржаўны рэпарцёр.

Венесуэлец з'явіўся на плошчы ў суправаджэнні Віктора Шэймана ў той момант, калі гадзіннік паказваў 16:00, а цярпенне людзей было на мяжы. Чавес адразу пачаў дасылаць тым, хто яго

**ВЕНЕСУЭЛЬСКИЙ СЛОН
ЛУЧШИЙ ДРУГ
БЕЛОРУССКОГО СЛОНА**

«ВЕНЕСУЭЛЬСКІ СЛОН - ЛЕПШЫ СЯБРА БЕЛАРУСКАГА СЛANA» www.belzhaba.com.

сустракаў, паветраныя пацалункі і бясконца прыкладаў руку да сэрца, паказваючы, што вельмі любіць нас. Ён ззяў асяляплянай усмешкай.

Яшчэ некалькі хвілін – і венесуэлец ужо ўсклаў да манумента кветкі і пайшоў у народ. Чавес доўга расказваў пра тое, як ён любіць дзяцей і моладзь, пра тое,

што запрашае маладых беларусаў наведаць яго краіну.

Уга дзяляўся планамі, як ён скора пабудуе новы свет, дзе не будзе бедных. Не мог Чавес не згадаць і свайго найлепшага хаўрускіні – Кастра, ён паведаміў, што хоць Фідэлю хутка ўжо буд-

зе восемдзесят, але ў душы ён застаецца ранейшым хлапчуком.

Чавес ідэальна адчувае сябе ў слове, ён бы мог гаварыць яшчэ гадзінамі, але яго няспынна ціснуў час. Яшчэ перад сыходам ён паспей пачіснуць рукі і паабдымацца з ветэрнамі, а таксама заклікаў усіх пачаць змагацца з сусветным імперыялізмам.

Не паспей Чавес сесцы ў машыну, як некаторыя навучэнцы ўжо далі лататы з пляцу, а Уга на развітанне працягваў махаць сваёй магутнай рукой.

ЗМІЦЕР ПАНКАВЕЦ,
«Nasha Niva»